YHTEISÖJEN ENSIMMÄISEN OIKEUSASTEEN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (laajennettu ensimmäinen jaosto)

29 päivänä kesäkuuta 1995 *

Asiassa T-37/91,

Imperial Chemical Industries plc, englantilainen yhtiö, kotipaikka Lontoo, edustajinaan David Vaughan, QC, Gerald Barling, QC, ja barrister David Anderson (Englannin ja Walesin asianajajayhteisö), solicitor Victor O. Whiten ja solicitor Richard J. Colesin valtuuttamina, prosessiosoite Luxemburgissa Lambert H. Dupongin toimisto, 14 A rue des Bains,

kantajana,

vastaan

Euroopan yhteisöjen komissio, asiamiehenään oikeudellisen osaston virkamies Julian Currall avustajanaan Nicholas Forwood, QC (Englannin ja Walesin asianajajayhteisö), prosessiosoite Luxemburgissa c/o oikeudellisen osaston virkamies Georgios Kremlis, Centre Wagner, Kirchberg,

vastaajana,

* Oikeudenkäyntikieli: englanti.

jossa vaaditaan ETY:n perustamissopimuksen 86 artiklan soveltamismenettelystä 19 päivänä joulukuuta 1990 tehdyn komission päätöksen 91/300/ETY kumoamista (IV/33.133-D: Soodakarbonaatti — ICI, EYVL 1991 L 152, s. 40),

EUROOPAN YHTEISÖJEN ENSIMMÄISEN OIKEUSASTEEN TUOMIOISTUIN (laajennettu ensimmäinen jaosto),

toimien kokoonpanossa: presidentti J. L. Cruz Vilaça, tuomarit D. P. M. Barrington, A. Saggio, H. Kirschner ja A. Kalogeropoulos,

kirjaaja: H. Jung,

ottaen huomioon kirjallisessa käsittelyssä sekä 6.—7.12.1994 pidetyssä suullisessa käsittelyssä esitetyn, on

antanut seuraavan

tuomion

Tosiseikat ja asian käsittelyn vaiheet

Taloudellinen toimintaympäristö

1 Oikeudenkäynnin kohteena olevaa tuotetta, soodaa, käytetään lasin valmistuksessa (raskas sooda) samoin kuin kemian teollisuudessa ja metallurgiassa (kevyt sooda).

On erotettava toisistaan luonnonsooda (raskas), jota saadaan pääasiallisesti Amerikan yhdysvalloista, ja synteettinen sooda (raskas ja kevyt), jota valmistetaan Euroopassa Solvay-yhtiön yli sata vuotta sitten keksimällä menetelmällä.

2 Tapahtuma-ajankohtana yhteisön alueella oli kuusi synteettisen soodan tuottajaa:

— Solvay et Cie SA (jäljempänä Solvay), maailman ja yhteisön alueen suurin tuottaja, jonka markkinaosuus yhteisön alueella oli lähes 60 prosenttia (ja jopa 70 prosenttia yhteisön alueella Yhdistyneen kuningaskunnan ja Irlannin markkinat pois lukien);

— kantaja, yhteisön alueen toiseksi suurin tuottaja, jolla oli yli 90 prosentin markkinaosuus Yhdistyneessä kuningaskunnassa;

— "pienet" tuottajat Chemische Fabrik Kalk (jäljempänä CFK) ja Matthes & Weber (Saksa), Akzo (Alankomaat) ja Rhône-Poulenc (Ranska), joilla oli yhteensä noin 26 prosentin markkinaosuus.

3 Solvaylla oli tehtaat Belgiassa, Ranskassa, Saksassa, Italiassa, Espanjassa, Portugalissa ja Itävallassa ja myyntiorganisaatiot näiden maiden lisäksi Sveitsissä, Alankomaissa ja Luxemburgissa. Se oli myös suurin suolan tuottaja yhteisön alueella, ja sillä oli näin ollen erittäin suotuisa asema synteettisen soodan valmistuksessa tarvittavan pääraaka-aineen saatavuuden kannalta. Kantajalla oli kaksi tehdasta Yhdistyneessä kuningaskunnassa, kun kolmas tuotantoyksikkö oli suljettu vuonna 1985.

4 Tapahtuma-ajankohtana yhteisön markkinat olivat jakautuneet kansallisten rajojen mukaan, ja tuottajat yleensä pyrkivät keskittämään myyntinsä niihin jäsenvaltioihin, joissa niillä oli tuotantokapasiteettia.

Hallinnollinen menettely

5 Ilman ennakkoilmoitusta vuonna 1989 yhteisön alueen tärkeimpien soodantuottajien luona suorittamiensa tarkastusten ja niitä täydentäneiden tiedustelujen jälkeen komissio lähetti 13.3.1990 päivätyllä kirjeellään kantajalle moniosaisen väitetiedoksiannon. Tämä väitetiedoksianto koski muun muassa sitä, että kantaja oli rikkonut ETY:n perustamissopimuksen 86 artiklaa, mitä koskivat liitteet V.1— V.123, ja että kantaja ja Solvay olivat rikkoneet ETY:n perustamissopimuksen 85 artiklaa, mitä koskivat liitteet II.1—II.42.

6 Huomautettuaan siitä, miten tärkeätä on säilyttää 6 päivänä helmikuuta 1962 annetun perustamissopimuksen 85 ja 86 artiklan ensimmäisen täytäntöönpanoasetuksen N:o 17 (EYVL 1962, 13, s. 204, jäljempänä asetus N:o 17) nojalla haltuunotettujen asiakirjojen luottamuksellisuus, komissio on antanut tiedoksi 13.3.1990 päivätyssä kirjeessä jokaiselle yritykselle asetuksen N:o 17 11 artiklan nojalla toisten yritysten antamat vastaukset täsmentäen, että "sellaiset tiedot, jotka voivat olla liikesalaisuuksia, on (myös) poistettu näistä vastauksista".

7 Kantajan asianajaja pyysi 14.5.1990 puhelimitse tilaisuutta saada tutustua kantajan väitettyjä rikkomuksia koskeviin komission asiakirjoihin. Tämän pyynnön ilmeisesti hylkäsi J., komission kilpailuasiain pääosaston (DG IV) virkamies.

8 Kantajan asianajaja uudisti pyyntönsä 23.5.1990 päivätyssä kirjeessä, jossa hän viittasi J:n menettelyyn; asianajajan mukaan tämä oli kieltänyt häneltä kokonaan oikeuden tutustua asiakirjoihin, myös sellaisiin, jotka eivät olleet luottamuksellisia. Asianajajan mukaan hänelle ei myöskään ollut annettu luetteloa asiakirja-aineistoon kuuluvista asiakirjoista. Komissio oli ilmoittanut, että se oli valmis hyväksymään ainoastaan tiettyjen asiakirjojen tutkimista koskevat pyynnöt. Komission yksikköjen kielteinen asenne viivästytti kantajan puolustuksen valmistelua.

9 Pääosasto IV:n johtajan R:n 31.5.1990 allekirjoittamalla kirjeellä komissio kieltäytyi myöntämästä kantajalle oikeutta tutustua koko asiakirja-aineistoon. Kantajalla ei olisi oikeutta tutkia keinottelutarkoituksessa muiden yritysten sisäisiä kaupallisia asiakirjoja, joita ei ollut tarkoitettu todisteiksi. Komissio lisäsi, että se oli itse tutkinut uudelleen kaikki asiakirjat tarkistaakseen, olivatko ne sellaisia, että ne olisivat saattaneet todistaa kantajan syyttömäksi, mutta se ei ollut löytänyt sellaisia asiakirjoja; komissio tarjoutui myös tutkimaan asiakirja-aineiston uudelleen, jos kantaja kykenisi osoittamaan, "että siihen (olisi) perusteltuja syitä" erityisten tosiasiallisten tai oikeudellisten seikkojen vuoksi.

10 Kantaja esitti samoin 31.5.1990 "puolustuksen huomautukset" (puolustus). Se vastusti kieltoa tutustua asiakirja-aineistoon ja liitti todisteiksi useita uusia asiakirjoja.

11 Komissio järjesti 26. ja 27.6.1990 kantajan ja Solvayn kuulemisen niiden väitettyjen rikkomusten vuoksi. Vain kantaja osallistui siihen. Tässä tilaisuudessa se esitti uusia huomautuksia, "asian esittelyn" (86 artiklan esittely), johon oli liitetty muita asiakirjoja.

12 Kuulemismenettelyssä komission asianomainen osasto esitti tiettyjä asiakirjoja (X.12 —X.14 nimikkeeseen kuuluvat asiakirjat), jotka kaikki oli saatu kantajalta ja

jotka komission mukaan osoittivat — kuten jo aikaisemmin esitetyt asiakirjat — kantajan todellisen toiminnan ja tekivät tyhjäksi kantajan puolustuksen. Kyseisen osaston mukaan näitä uusia asiakirjoja ei tuotu esiin hallinnollisen menettelyn aikana siksi, että ne sisältäisivät uutta tietoa väitetiedoksiantoon liitettyjen asiakirjojen lisäksi, vaan vastaamaan kantajan väitteeseen asiakirjatodisteiden niukkuudesta. Kuulemismenettelystä vastaava neuvonantaja ilmoitti asiakirjoihin tutustumisen olevan vaikea ongelma. Käsitteen "asiakirja-aineisto" sisältöä ei tarkasti tiennyt kukaan, joten yhteisöjen tuomioistuinten olisi tulkittava sen merkitys. Tätä ongelmaa ei siis pitäisi käsitellä kuulemismenettelyssä.

13 Kuulemismenettelyn jälkeen, kahden kysymyksen jäätyä vaille vastausta, kantaja lähetti komissiolle 31.7.1990 päivätyn lisätietoja sisältävän kirjeen. Komissio ryhtyi tällöin lisätutkimuksiin tarkistaakseen kantajan antamat tiedot, jotka koskivat amerikkalaisen soodantuottajayhtiön Alliedin brittiläiselle lasinvalmistajalle Rockwarelle myöntämiä alennuksia.

14 Asiakirjoista käy ilmi, että edellä kuvatun menettelyn jälkeen komissaarien kollegio teki 17.—19.12.1990 pidetyssä 1 040. kokouksessaan ETY:n perustamissopimuksen 86 artiklan soveltamismenettelyä koskevan päätöksen 91/300/ETY (IV/33.133-D: Soodakarbonaatti — ICI, EYVL 1991 L 152, s. 40). Tässä päätöksessä todettiin muun muassa, että kantajalla oli Yhdistyneen kuningaskunnan markkinoilla määräävä markkina-asema ja että se oli käyttänyt väärin tätä markkina-asemaansa perustamissopimuksen 86 artiklassa tarkoitetulla tavalla noin vuodesta 1983 lähtien, ja tästä syystä kantajalle määrättiin 10 miljoonan ecun suuruinen sakko.

15 Päätös annettiin kantajalle tiedoksi 1.3.1991 päivätyllä kirjatulla kirjeellä.

16 On selvää (ks. jäljempänä 77 kohta), että tiedoksi annetun päätöksen tekstiä ei ollut saatettu ennakolta todistusvoimaiseksi komission puheenjohtajan ja pääsihteerin allekirjoituksilla tuolloin voimassa olleen 9 päivänä tammikuuta 1963 annetun komission työjärjestyksen 63/41/ETY (EYVL 1963, 17, s. 181, jäljempänä työjärjestys), joka on väliaikaisesti pidetty voimassa 6 päivänä heinäkuuta 1967 tehdyn komission päätöksen 67/426/ETY 1 artiklalla (EYVL 1967, 147, s. 1), sellaisena kuin se on viimeksi muutettuna 8 päivänä tammikuuta 1986 tehdyllä komission päätöksellä 86/61/ETY, Euratom, EHTY (EYVL L 72, s. 34), 12 artiklan ensimmäisen alakohdan tarkoittamalla tavalla.

Oikeudenkäyntimenettely

17 Näiden tapahtumien jälkeen kantaja nosti esillä olevan kanteen, joka jätettiin yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen kirjaamoon 14.5.1991.

18 Kirjallinen käsittely ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa on ollut tavanomainen. Jätettyään 23.12.1991 vastauksensa kantaja antoi 2.4.1992 "täydentävän vastauksen", jossa se esitti uuden kanneperusteen, jossa se vaati riidanalaisen päätöksen mitättömäksi julistamista. Viitaten komission edustajien suullisen käsittelyn aikana 10.12.1991 tekemiin ilmoituksiin asiassa BASF ym. vastaan komissio, josta ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin oli antanut tuomion 27.2.1992 (asiat T-79/89, T-84/89, T-85/89, T-86/89, T-89/89, T-91/89, T-92/89, T-94/89, T-96/89, T-98/89, T-102/89 ja T-104/89, Kok. 1992, s. II-315, jäljempänä tuomio asiassa PVC), sekä 28.2.1992 ilmestyneessä *Wall Street Journal*issa ja 2.3.1992 ilmestyneessä *Financial Times*issa julkaistuihin artikkeleihin se väitti komission julkisesti ilmoittaneen, että komissaarien kollegion tekemien päätösten todistusvoimaiseksi saattamatta jättäminen oli jo vuosia noudatettu käytäntö ja että 25 vuoteen yhtään päätöstä ei ollut saatettu todistusvoimaiseksi. Työjärjestyksen 48 artiklan 2 kohdan mukaisesti ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen ensimmäisen laajennetun jaoston puheenjohtaja asetti määräajan, jonka kuluessa toinen asianosainen voi lausua uudesta perusteesta. Vastauksessaan komissio esitti kirjallisia huomautuksia "täydentävästä vastauksesta".

19 Maaliskuussa 1993 ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin (ensimmäinen jaosto) päätti — prosessinjohtotoimina — esittää asianosaisille useita kysymyksiä muun muassa kantajan oikeudesta tutustua komission asiakirjoihin. Asianosaiset vastasivat näihin kysymyksiin toukokuussa 1993. Koska yhteisöjen tuomioistuin oli 15.6.1994 antanut tuomion asiassa komissio vastaan BASF ym. (asia C-137/92 P, Kok. 1994, s. I-2555) ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen asiassa PVC antamasta tuomiosta tehdystä valituksesta, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin (laajennettu ensimmäinen jaosto) vahvisti muut prosessinjohtotoimet kehottaen erityisesti komissiota esittämään muun muassa päätöstään koskevan tekstin sellaisena kuin se oli todistusvoimaisilla kielillä puheenjohtajan ja pääsihteerin allekirjoituksilla todistusvoimaiseksi saatettuna ja kokouksen pöytäkirjaan liitettynä.

20 Komissio vastasi, että niin kauan kuin ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei ollut päättänyt päätöksen todistusvoimaiseksi saattamisen puuttumista koskevan kanneperusteen tutkittavaksi ottamisesta, ei näin esitetyn perusteen pätevyyttä pitäisi tutkia.

21 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin (laajennettu ensimmäinen jaosto) velvoitti näin ollen työjärjestyksen 65 artiklan nojalla 25.10.1994 antamallaan määräyksellä komission esittämään edellä mainitun tekstin.

22 Tämän määräyksen perusteella komissio esitti 11.11.1994 päätöksen englanninkielisen tekstin, jonka ensimmäisellä sivulla oli päiväämätön varmennus, jonka olivat allekirjoittaneet komission puheenjohtaja ja pääsihteeri. On selvää, että tämä varmennus on lisätty vasta yli kuuden kuukauden kuluttua esillä olevan kanteen nostamisesta (ks. jäljempänä 77 kohta).

23 Esittelevän tuomarin esityksestä ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin päätti aloittaa suullisen käsittelyn. Asianosaisia kuultiin ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen 6. — 7.12.1994 pitämässä suullisessa käsittelyssä. Suullisen käsittelyn loputtua puheenjohtaja julisti suullisen käsittelyn päättyneeksi.

Asianosaisten vaatimukset

24 Kantaja vaatii, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin

— ottaa kanteen käsiteltäväksi;

— kumoaa riidanalaisen päätöksen;

— kumoaa päätöksen 2 artiklassa olevan määräyksen lopettaa rikkomuksena pidetty toiminta;

— kumoaa päätöksen 3 artiklassa määrätyn sakon tai pienentää sen määrää;

— toissijaisesti määrää asian selvittämistoimena komission sallimaan kantajan neuvonantajien tutkia asiakirja-aineistoa;

— ainakin tutkii ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen ominaisuudessaan asiakirja-aineiston kantajan vapauttamiseksi;

— velvoittaa komission korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

25 Täydentävässä vastauksessaan kantaja vaatii, että riidanalainen päätös olisi kumottava tai, mikäli ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin arvioi aiheelliseksi, julistettava mitättömäksi.

26 Komissio vaatii, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin

— hylkää kanteen perusteettomana;

— jättää täydentävässä vastauksessa esille tuodut perusteet tutkittavaksi ottamatta ja hylkää ne perusteettomina;

— velvoittaa kantajan korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

27 Edellä mainitun 15.6.1994 annetun yhteisöjen tuomioistuimen tuomion jälkeen kantaja on ilmoittanut vastauksena ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen esittämään kirjalliseen kysymykseen, että se ei enää vaadi ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuinta julistamaan päätöstä mitättömäksi vaan ainoastaan kumoamaan sen. Se on samoin esittänyt, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin tutkisi kanteen tueksi esitetyt kanneperusteet ainoastaan päätöksen kumoamista koskevilta osin.

Päätöksen kumoamista koskevat vaatimukset

28 Kumoamisvaatimuksensa perusteeksi kantaja esittää useita kanneperusteita, jotka voidaan jakaa kahteen eri ryhmään. Ensimmäisessä kanneperusteryhmässä, joka liittyy hallinnollisen menettelyn lainmukaisuuteen, kantaja viittaa perustamissopimuksen 85 artiklan soveltamista koskeneessa asiassa T-36/91 (ICI v. komissio) nostamansa kanteen kanneperusteisiin. Nämä kanneperusteet koskevat puolustautumisoikeuden rikkomista, koska komissio oli kieltäytynyt myöntämästä kantajalle oikeutta tutustua asiakirja-aineistoon, joka olisi todennäköisesti sisältänyt puolustuksen kannalta tarpeellisia asiakirjoja. Komissio oli lisäksi perustanut päätöksensä tietoihin ja asiakirjoihin, joihin kantajalla ei ollut ollut mahdollisuutta tutustua hallinnollisen menettelyn aikana, käyttämällä päätöksen perustana kuulemisen jälkeen tekemässään lisätarkastuksessa löytämiään asiakirjoja, joita ei ollut annettu kanta-

jalle tiedoksi. Lopuksi kantaja ilmoittaa komission olevan syyllistynyt harkitsemattomuuteen, objektiivisuuden puuttumiseen, perusteluvelvollisuuden noudattamatta jättämiseen ja yleisesti puolustautumisoikeuden kunnioittamatta jättämiseen. Kanteessaan kantaja viittaa Solvayn perustamissopimuksen 85 artiklan soveltamiseen liittyvässä asiassa T-30/91 (Solvay v. komissio) esille tuomaan kanneperusteeseen, jonka mukaan komissio on lisäksi rikkonut kollegiaalisuuden periaatetta, koska komission työjärjestyksen 4 artiklan vastaisesti päätöksentekoon liittyneitä keskusteluita ei ollut siirretty myöhempään kokoukseen, vaikka ainakin yksi kokouksen osanottajista oli pyytänyt niiden siirtämistä, jotta hän voisi tutkia tarkoin asiakirjat, jotka oli toimitettu hänelle myöhässä.

29 Ensimmäiseen kanneperusteryhmään kuuluu myös kantajan täydentävässä vastauksessaan esittämä useita olennaisten menettelymääräysten rikkomisia koskeva väite, jonka mukaan komission työjärjestyksen 12 artiklan vastaisesti komission puheenjohtaja ja pääsihteeri eivät olleet saattaneet tiedoksi annettua päätöstä todistusvoimaiseksi oikeana ajankohtana ja jonka mukaan päätökseen oli tehty muutoksia sen hyväksymisen jälkeen ennen kuin se oli annettu tiedoksi kantajalle.

30 Toisessa kanneperusteryhmässä on useita kantajan esittämiä kanneperusteita, jotka yhtäältä kohdistuvat komission suorittamaan tosiseikkojen arviointiin ja toisaalta komission oikeudelliseen arviointiin, siltä osin kuin se on virheellisesti päättänyt, että kantajalla on määräävä markkina-asema ja että tämä on käyttänyt väärin määräävää markkina-asemaansa. Lopuksi kantaja kiistää, että kielto lopettaa rikkomuksena pidetty toiminta olisi lainmukainen, sillä se olisi vastoin oikeusvarmuusperiaatteen vaatimuksia, ja korostaa sille määrätyn sakon liiallisuutta.

31 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin harkitsee oikeaksi tutkia ensin kantajan kanteessaan esittämän puolustautumisoikeuden loukkaamista koskevan kanneperusteen siltä osin kuin kantajan mukaan kantajan pyyntö saada tutustua komission asiakirjavihkoon on virheellisesti hylätty, siltä osin kuin komissio on perustanut päätöksensä asiakirjoihin, joita ei ollut annettu tiedoksi kantajalle, ja siltä osin kuin komissio on vääristelemällä hallussaan olevia todisteita osoittanut objektiivisuuden puutetta.

Puolustautumisoikeuden loukkausta koskeva kanneperuste

Asianosaisten perustelut

32 Kannekirjelmänsä 2.8 kohdassa kantaja syyttää komissiota siitä, että se ei ole antanut kantajalle tilaisuutta tutustua asiakirjoihin. Se viittaa ensiksi ETY:n perustamissopimuksen 85 artiklan soveltamismenettelystä 19 päivänä joulukuuta 1990 tehtyä päätöstä 91/297/ETY (IV/33.133-A: Soodakarbonaatti — Solvay, ICI, EYVL 1991 L 152, s. 1) koskevassa asiassa T-36/91 (ICI v. komissio) esittämiinsä väitteisiin, erityisesti kyseisessä asiassa esittämänsä kannekirjelmän 2.8 kohtaan. Kantaja väittää, että useilla riidanalaisessa päätöksessä (ks. 6, 10, 23 ja 39 kohta) tehdyillä huomioilla ei ole todistusarvoa, ja mainitsee esimerkkeinä toteamukset amerikkalaisen soodantuottajan General Chemicalin (aikaisemmin Allied) markkinointimenetelmistä sekä hintatasoja koskevat huomiot. Kantaja päättelee siitä, että komission väitteet perustuvat sellaisiin asiakirjoihin, joihin kantajan ei ole ollut mahdollista tutustua. Lopuksi kantaja viittaa samanlaisiin kanneperusteisiin, jotka se on tuonut esille asioissa T-98/89 (ICI v. komissio, jäljempänä asiassa PVC annettu tuomio) ja T-99/89 (ICI v. komissio, jäljempänä asiassa PEBD annettu tuomio), jotka tuolloin olivat ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen käsiteltävinä. Kantaja ilmoittaa uudistavansa näiden asioiden käsittelyn yhteydessä esittämänsä väitteet myös esillä olevassa asiassa. Lopuksi se viittaa väitetiedoksiantoon esittämiensä huomautusten sivuilla 3—5 oleviin väitteisiin ("puolustus", ks. edellä 10 kohta).

33 Objektiivisuuden puutteen osalta kantaja korostaa kanteensa 2.9 kohdassa, että komissio on rikkonut velvollisuuttaan tutkia asiaan liittyvät olosuhteet tasapuolisesti ja objektiivisesti. Se on tulkinnut tiettyjä todisteena käyttämiään asiakirjoja siten, että niiden sisältö on vääristynyt. Lisäksi komissio ei ole antanut vastausta puolustukseensa liittyvien seikkojen kehittymisestä.

34 Vastineessaan komissio korostaa, että kanneperustetta ei voida ottaa tutkittavaksi, koska viittauksista muiden oikeudenkäyntien yhteydessä annettuihin lausuntoihin ei voida saada selville, mihin tosiseikkoihin ja oikeudellisiin seikkoihin se perustuu.

35 Asiakirja-aineistoon tutustumista koskevaan kieltoon liittyvään väitteeseen komissio vastaa käsittelemällä ensin kysymystä yleisestä hintatasosta. Viitaten asiassa T-36/91 esittämäänsä vastineeseen komissio korostaa, että sen hintatasoa koskevat johtopäätökset perustuvat kantajalta saatuihin asiakirjoihin, jotka on liitetty 85 artiklaa koskevaan oikeudenkäyntiin liittyvään yhteiseen väitetiedoksiantoon (asiakirjat II). Komissio esittää, että kantaja on tuonut esiin amerikkalaisen yhtiön Alliedin Yhdistyneeseen kuningaskuntaan sijoittautuneelle asiakkaalle, lasinvalmistaja Rockwarelle myöntämät hinnat ja alennukset väitetiedoksiantoon antamassaan vastauksessa. Kuulemismenettelyn jälkeen komissio oli tutkinut Alliedin hinnat. Se oli todennut, että kantajan erikoisalennuksia koskeneet väitteet eivät olleet perusteltuja (ks. vastineen liite 1). Näin ollen se ei ole velvollinen luovuttamaan kantajalle kuulemismenettelyn jälkeen saamiaan todisteita, joihin sen väitteet eivät ole perustuneet. Täydentävä väitetiedoksianto ei myöskään ollut tarpeen. Oli riittävää, että komissio selitti päätöksessään, miksi se hylkäsi kantajan Alliedia koskevat väitteet, jotka olivat ristiriidassa myös muiden väitetiedoksiantoon liitettyjen asiakirjojen kanssa.

36 Komissio kiistää väitteen objektiivisuuden puutteesta. Se korostaa, että sen tekemät johtopäätökset esillä olevan asian tosiseikoista ovat näissä olosuhteissa oikeita.

37 Vastauksessaan kantaja esittää, että oikeuskäytännön perusteella viittaaminen muiden oikeudenkäyntien yhteydessä annettuihin lausuntoihin ei ole yhteisöjen tuomioistuimen ja ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen työjärjestysten vastaista.

38 Pääasian osalta kantaja viittaa uudelleen asiassa T-36/91 esittämiinsä perusteisiin. Se muistuttaa, että kyseisessä asiassa antamassaan vastauksessa se selitti, ettei mikään sen asiakirjoista voisi olla todisteena komission hintatasoa koskeville johtopäätöksille. Lukuja ja asiakirjoja, joihin komissio perustaa väitteensä, ei ollut koskaan annettu sille tiedoksi (kyseisen kantajan vastauksen 4.1—4.3 kohta). Kantaja toteaa, että komissio on tutkinut Alliedin Rockwarelle myöntämät hinnat ja alennukset kuulemismenettelyn jälkeen saadakseen selville, ovatko kantajan väitteet perustel-

tuja. Koska komissio ei ollut ilmoittanut kantajalle myöhemmin tehtyjen tarkastusten tulosta, se oli rikkonut kantajan puolustautumisoikeuksia.

39 Koska komissio oli myöntänyt, ettei se ollut antanut kantajalle luetteloa asiakirja-aineistoon sisältyvistä asiakirjoista, kantaja esitti ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen kirjalliseen kysymykseen antamassaan vastauksessa, että luettelon puuttuminen on vakavasti haitannut kantajan puolustautumismahdollisuuksia ja oikeutta tulla kuulluksi. Se on erityisesti estänyt kantajaa

— pyytämästä erityisesti komission asiakirja-aineistoon sisältyviä asiakirjoja;

— tarkastamasta komission väitettä, jonka mukaan sen virkamiehet eivät olleet löytäneet koko asiakirja-aineiston tutkittuaan yhtään asiakirjaa, joka olisi voinut todistaa kantajan syyttömäksi tai joka olisi antanut syyn epäillä komission todisteena käyttämän asiakirjan todistusarvoa;

— vaatimasta komissiota esittämään sellaisesta asiakirjasta lyhennelmän, joka ei ole luottamuksellinen, tai hyväksymään jonkin toisen tavan tutkia sellainen asiakirja luottamuksellisuutta noudattaen, jos se olisi asiakirjan luottamuksellisuuteen vedoten kieltäytynyt esittämästä jotakin asiakirjaa;

— pyytämästä asiakirjan antanutta yritystä luopumaan asiakirjan pitämisestä luottamuksellisena, jos komissio olisi edelleen kieltäytynyt esittämästä asiakirjoja niiden luottamuksellisuuteen vedoten.

40 Vastauksena ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen kantajalta ja muista yrityksistä takavarikoitujen asiakirjojen luokittelua koskevaan kirjalliseen kysymykseen

komissio on ilmoittanut, että asiakirjat on luokiteltu niiden sijaintipaikan mukaan eikä sen mukaan, liittyivätkö ne 85 artiklaan vai 86 artiklaan. Kysymys on seuraavista "asiakirja-aineistoista":

i) asiakirja-aineisto 1: sisäiset asiakirjat, kuten päätösluonnokset,

ii) asiakirja-aineistot 2—14: Solvay Bryssel,

iii) asiakirja-aineistot 15—19: Rhône-Poulenc,

iv) asiakirja-aineistot 20—23: CFK,

v) asiakirja-aineistot 24—27: Deutsche Solvay Werke,

vi) asiakirja-aineistot 28—30: Matthes & Weber,

vii) asiakirja-aineistot 31—38: Akzo,

viii) asiakirja-aineistot 39—49: ICI,

ix) asiakirja-aineistot 50—52: Solvay Espagne,

x) asiakirja-aineistot 53—58: "Akzo II" (uusi tarkastus),

xi) asiakirja-aineisto 59: tarkastus espanjalaisten tuottajien luona ja uusi tarkastus Solvay Brysselissä.

xii) Näiden lisäksi oli noin 12 muuta asiakirja-aineistoa, jotka sisälsivät asetuksen N:o 17 11 artiklaa koskevaa kirjeenvaihtoa.

41 Samassa yhteydessä komissio on ilmoittanut muun muassa, että kantaja on heti saanut tietää, mihin asiakirjoihin väitetiedoksianto perustui, koska asiaan kuuluvat todisteena käytettävät asiakirjat oli lähetetty väitetiedoksiannon mukana. Näin ollen kantajalla oli ollut "oikeus tutustua asiakirjoihin". Sen sijaan kantajalla ei perustellusti ollut ollut tilaisuutta tutkia kaikkia komission saamia asiakirjoja, koska yhtäältä kaikki niistä eivät liittyneet esillä olevaan asiaan, ja toisaalta suuri osa niistä sisälsi liikesalaisuuksia. Ainoa peruste, jonka mukaan jokin muu asiakirja kuin väitetiedoksiannon mukana lähetetty voitaisiin esittää kantajalle, olisi se, että kantaja osoittaisi tämän asiakirjan olevan tärkeä jonkin esillä olevaa asiaa koskevan seikan vuoksi, jolloin komissio saisi tietää mitä pitäisi etsiä.

Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta

Tutkittavaksi ottaminen

42 On muistettava, että kanteen nostamisen aikana voimassa olleiden yhteisöjen tuomioistuimen perussäännön (EY) 19 artiklan ensimmäisen kohdan ja yhteisöjen

tuomioistuimen työjärjestyksen 38 artiklan 1 kohdan c alakohdan mukaan kanteessa on mainittava yhteenveto kanteen oikeudellisista perusteista. Tämän vaatimuksen tarkoituksena on saada riittävän selkeät ja täsmälliset tiedot, jotta vastaaja voisi valmistaa puolustuksensa ja yhteisöjen tuomioistuimet harjoittaa laillisuusvalvontaa (ks. esimerkiksi asia T-515/93, B. v. komissio, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen määräys 28.3.1994, Kok. H. 1994, s. II-379, 12 kohta ja asia T-56/92, Koelman v. komissio, ensimmäisen oikeusasteen tuomio 29.11.1993, Kok. 1993, s. II-1267, 21 kohta).

43 Tässä yhteydessä on todettava, että kanteeseen sisältyy yhteenveto väitteestä, jonka mukaan komission kieltäytyminen antamasta kantajalle "tilaisuutta tutustua asiakirja-aineistoon" — kielto, josta kantaja oli syyttänyt komissiota jo asiassa T-36/91 — oli myös heikentänyt asianosaisen puolustusta määräävän markkina-aseman väärinkäyttöä koskevan syytteen osalta (kanteen sivu 11). Kantaja on lisännyt, että komission kanta perustuu ilmeisesti asiakirjoihin, joihin kantajalla ei ole ollut tilaisuutta tutustua. Tämä kanneperusteen lyhennelmän esittäminen kanteessa antoi komissiolle riittävän mahdollisuuden puolustaa menettelytapaansa ja päätöstään. Näin ollen on todettava, että kanneperuste on otettava tutkittavaksi.

44 On lisättävä, että kanteessa viitataan myös väitetiedoksiantoon annetussa vastauksessa sivuilla 3 — 5 oleviin huomautuksiin (kanteen liite 3), jotka sisältävät huomautusten yleisen johdannon. Kantaja arvostelee siinä komission sille yleisesti asettamaa "asiakirjoihin tutustumista" koskevaa kieltoa sekä kieltäytymistä asiakirjaluettelon toimittamisesta esittämättä kuitenkaan erityisiä perusteluita määräävän markkina-aseman väärinkäyttöä koskevalle väitteelle. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin toteaa kuitenkin, että se kohta, johon huomautuksissa viitataan, sisältää selvityksen perusteesta, joka koskee komission kieltäytymistä antamasta luetteloa asiakirja-aineistoon sisältyvistä asiakirjoista, mikä tukee esillä olevaa kanneperustetta.

45 On kuitenkin tutkittava, onko ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin myös velvollinen ottamaan huomioon muissa kantajan ja komission välillä vireillä olevissa oikeudenkäynneissä esitettyjen kanteiden sisältöä. Tässä yhteydessä on muistettava, että yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännössä on otettu huomioon kunkin

yksittäistapauksen ominaispiirteet (ks. asia 9/55, Charbonnages de Beeringen ym. v. korkea viranomainen, tuomio 29.11.1956, Kok. 1955—56, s. II-323, II-352; yhdistetyt asiat 19/63 ja 65/63, Satya Prakash v. komissio, tuomio 8.7.1965, Kok. 1965, s. XI-8-677, XI-8-693; asia 111/63, Lemmerz-Werke v. korkea viranomainen, tuomio 13.7.1965, Kok. 1965, s. 835, 858; asia 4/69, Lütticke v. komissio, tuomio 28.4.1971, Kok. 1971, s. 325, 2 kohta ja yhdistetyt asiat 26/79 ja 86/79, Forges de Thy-Marcinelle ja Monceau v. komissio, tuomio 18.3.1980, Kok. 1980, s. 1083, 4 kohta).

46 Edellä mainittujen asioiden PVC ja PEBD kanteisiin liittyneiden yleisten viittausten osalta on todettava, että yhteisöjen tuomioistuinten tehtävänä ei ole soveltaa esillä olevassa soodamarkkinoilla toimivan yrityksen määräävän markkina-aseman väärinkäyttöä koskevassa oikeudenkäynnissä perusteita, jotka on esitetty kahdessa muussa muita markkinoita ja rikkomuksia koskeneessa oikeudenkäynnissä. Sellainen menettely ei olisi yhdenmukainen yhteisöjen tuomioistuimen työjärjestyksen 37 artiklan 1 kohdan kanssa, jossa erityisesti vahvistetaan kullekin asianosaiselle vastuu esittämiensä oikeudenkäyntiasiakirjojen sisällöstä. Koska kysymys puolustautumisoikeuden loukkauksesta olisi ratkaistava ottaen huomioon kuhunkin yksittäistapaukseen liittyvät erityisolosuhteet, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoo, ettei esillä olevassa asiassa ole otettava huomioon edellä mainittuihin asioihin PVC ja PEBD liittyneissä oikeudenkäynneissä esitettyjen lausuntojen sisältöä.

47 Asiaan T-36/91 liittyviä lausuntoja koskevan viittauksen osalta on kuitenkin kysyttävä, miksi asioita T-36/91 ja T-37/91 ei ole yhdistetty, kun ottaa huomioon sen, että asianosaiset, asiamiehet ja asianajajat ovat samat, että molemmat kanteet on nostettu ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa samana päivänä, että molemmat asiat ovat käsiteltävinä samassa jaostossa ja niille on määrätty sama esittelevä tuomari ja että riidanalaiset päätökset koskevat samoja markkinoita. Lisäksi soodamarkkinoita koskevien taloudellisten tietojen erottaminen muusta asiayhteydestä, minkä komissio on tehnyt väitetiedoksiannossaan ryhtyessään erillisiin menettelyihin, on loukannut kantajan puolustautumisoikeutta perustamissopimuksen 85 artiklaa koskevassa oikeudenkäynnissä, kuten ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin toteaa 29.6.1995 antamassaan tuomiossa asiassa T-36/91, ICI vastaan komissio (69—118 kohta). Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoo, että komission olisi pitänyt käsitellä kyseisiä tietoja kokonaisvaltaisesti. Tässä erityisessä tilanteessa, jossa kaksi asiaa liittyy kiinteästi toisiinsa, ensimmäisen oikeusas-

teen tuomioistuin katsoo, että esillä olevan kanteen viittaus asiassa T-36/91 esitettyyn kanteeseen voidaan hyväksyä.

48 Kantajan väitteisiin, joiden mukaan komissio on tehnyt tietyt, yhtäältä yleistä hintatasoa, toisaalta amerikkalaisen Allied-yhtiön myöntämiä erikoisalennuksia koskevat johtopäätökset antamatta kantajalle tiedoksi niihin liittyviä asiakirjoja, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin toteaa, että kantajan antamat tiedot tässä yhteydessä ovat riittävän selviä ja täsmällisiä, jotta yhteisöjen tuomioistuimen perussäännön (EY) ja yhteisöjen tuomioistuimen työjärjestyksen edellä mainituissa säännöksissä säädetyt kanteen oikeudellisten perusteiden yhteenvetoa koskevat vaatimukset täyttyvät. Myös objektiivisuuden puuttumista koskeva väite on esitetty työjärjestyksen mukaisesti.

Pääasia

49 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin muistuttaa heti, että kilpailuasioissa oikeus tutustua asiakirjoihin antaa väitetiedoksiannon kohteina oleville mahdollisuuden tutustua komission asiakirja-aineiston todisteisiin, jotta ne kykenisivät esittämään niiden perusteella mielipiteensä komission väitetiedoksiannossaan tekemistä johtopäätöksistä. Oikeus tutustua asiakirjoihin on siis yksi menettelyllisistä takeista, joiden tarkoituksena on puolustautumisoikeuden suojaaminen (yhdistetyt asiat T-10/92, T-11/92, T-12/92 ja T-15/92, Cimenteries CBR ym. v. komissio, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tuomio 18.12.1992, Kok. 1992, s. II-2667, 38 kohta ja asia T-65/89, BPB Industries ja British Gypsum v. komissio, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tuomio 1.4.1993, Kok. 1993, s. II-389, 30 kohta). Puolustautumisoikeuden kunnioittaminen kaikissa oikeudenkäyntimenettelyissä, jotka voivat johtaa rangaistusseuraamuksiin, on yhteisön oikeuden perusperiaate, jota on noudatettava kaikissa olosuhteissa, myös hallinnollisessa menettelyssä. Tämän yleisen periaatteen noudattamiseksi asianosaisena olevalle yritykselle on annettava jo hallinnollisen menettelyn vaiheessa mahdollisuus esittää näkemyksensä komission esittämistä tosiseikoista ja väitteiden todenmukaisuudesta ja asianmukaisuudesta (asia 85/76, Hoffman-La Roche v. komissio, yhteisöjen tuomioistuimen tuomio 13.2.1979, Kok. 1979, s. 461, 9 ja 11 kohta).

50 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoo, että puolustautumisoikeuden loukkausta on näin ollen tutkittava kuhunkin yksittäistapaukseen liittyvien erityisten olosuhteiden perusteella, sikäli kuin loukkaukseen vaikuttavat olennaisesti komission väitetiedoksiannossa ja päätöksessä esittämät väitteet, joilla asianomaisen yrityksen syyllisyys pyritään todistamaan. Jotta voitaisiin saada selville, onko kyseinen kaksiosainen kanneperuste perusteltu, on tutkittava komission väitetiedoksiannossa ja riidanalaisessa päätöksessä esittämät pääasiaa koskevat väitteet.

i) Komission esittämät väitteet ja todisteet

51 Väitetiedoksiannossa esitetty väite voidaan esittää lyhyesti siten, että sen mukaan kantajalla oli tapahtuma-ajankohtana määräävä markkina-asema Yhdistyneen kuningaskunnan markkinoilla, koska sen markkinaosuus oli yli 90 prosenttia (väitetiedoksiannon sivu 75), ja että se oli käyttänyt väärin tätä markkina-asemaansa noin vuodesta 1983 lähtien. Kantaja oli käyttänyt markkina-asemaansa väärin myöntäessään asiakkailleen alennuksia "lisäerästä" eli oli rohkaissut niitä ostamaan kantajalta niiden "tavanomaisten" erien lisäksi myös ylimääräisen erän tai "lisäerän", jonka nämä olisivat voineet ostaa toiselta toimittajalta. Kantajan on myös väitetty useissa tapauksissa painostaneen asiakkaita, jotta nämä sitoutuisivat hankkimaan kantajalta (lähes) kaiken tarvitsemansa soodan, jotta muiden toimittajien kilpailun vaikutus olisi mahdollisimman vähäinen ja kantaja säilyttäisi lähes monopoliasemansa Yhdistyneen kuningaskunnan markkinoilla (väitetiedoksianto sivulta 77 alkaen).

52 Väitetiedoksiannossa komissio on edelleen väittänyt, että tämän asiakkaiden ostouskollisuutta vahvistavan strategian tarkoituksena on ollut lopettaa järjestelmällisesti soodan tuonti Yhdistyneeseen kuningaskuntaan lukuun ottamatta amerikkalaisen Allied-yhtiön harjoittamaa tuontia, jonka olemassaolon markkinoilla täydentävänä toimittajana kantaja oli valmis "kaupallisista varovaisuussyistä" sallimaan tarkoin määritellyissä rajoissa, jotka takasi vähimmäishinta, jota tämä yhtiö oli polkumyynnin vastaisessa menettelyssä sitoutunut noudattamaan. Kantaja oli

itse asiassa ajatellut, että jos Allied joutuisi vetäytymään kokonaan Yhdistyneen kuningaskunnan markkinoilta, lasinvalmistajat etsisivät melko varmasti Manner-Euroopasta varatoimittajia (väitetiedoksianto sivulta 62 lähtien).

53 Komissio on katsonut, että edellä mainituilla kauppatavoilla kantajan eri asiakkaat asetettiin eri asemaan siltä osin kuin alennukset eivät olleet toimitettujen määrien perusteella syntyneiden kustannussäästöjen mukaisia vaan ne myönnettiin sen perusteella, ostiko asiakas kaiken tai mahdollisimman suuren prosentuaalisen osuuden tarvitsemastaan soodasta kantajalta. "Lisäerää" koskeva alennusjärjestelmä vaihteli näin ollen suuresti eri asiakkaiden välillä sen mukaan, minkä suuruisesta tonnistosta lähtien alennus myönnettiin. Tonnia kohti myönnetyn alennuksen suuruudessa oli myös eroja (väitetiedoksiannon sivut 79 ja 80).

54 Kantajan toteuttamien, Yhdysvalloista (Allied) ja Puolasta peräisin olevaa tuontia vastaan suunnattujen toimenpiteiden vaikutuksesta jäsenvaltioiden väliseen kauppaan komissio toteaa, että niillä säilytettiin markkinoiden jakamiseen perustuva vallitseva tilanne. Yhdysvalloista Yhdistyneeseen kuningaskuntaan tuodut erät olisi sitä paitsi voitu ilman kantajan toteuttamia toimenpiteitä myydä asiakkaille muissa jäsenvaltioissa (väitetiedoksiannon sivut 80 ja 81).

55 Näyttääkseen toteen väitteensä komissio on liittänyt kantajalle osoitettuun väitetiedoksiantoon useita suurimmaksi osaksi kantajalta itseltään saatuja V-tunnuksella merkittyjä asiakirjoja. Osa asiakirjoista on peräisin komissiolta (V.61, V.64, V.66, V.67, V.69, V.71 ja V.74) ja ne kuuluvat asiakirja-aineistoon, joka on avattu vuonna 1979 ja suljettu vuonna 1982 ja joka liittyi komission ensimmäiseen kantajan Yhdistyneen kuningaskunnan markkinoilla tekemiä toimitussopimuksia koskeneeseen tutkimukseen. Osa näistä asiakirjoista on saatu Yhdistyneessä kuningaskunnassa toimivilta lasinvalmistajilta Rockwarelta ja CWS:ltä ja kantajan kilpailijalta

näillä markkinoilla, puolalaiselta soodantuojalta Brenntagilta; tämä asiakirja-aineisto koskee ICI:n harjoittamaa politiikkaa, jonka tarkoituksena on väitetty olleen Brenntag-yhtiön syrjäyttäminen alennusjärjestelmän avulla kyseisiltä markkinoilta (V.92—V.98). Asiakirja V.90 liittyy CWS:n lupaukseen vähentää soodaostoja amerikkalaisilta tuottajilta. On todettava, että nämä todisteet liittyvät ainoastaan Yhdistyneen kuningaskunnan markkinoihin.

56 Riidanalaisen päätöksen sisältämistä väitteistä on seuraavaksi todettava, että ne vastaavat pääosin väitetiedoksiannossa esitettyjä. On kuitenkin lisättävä, että päätöksen 39 kohdassa esitetty toteamus, jonka mukaan amerikkalainen tuottaja Allied tai sen seuraaja General Chemical eivät olleet tarjonneet Rockwarelle tai millekään muullekaan asiakkaalle erikoisalennuksia lisäerästä, on seurausta komission kantajan kuulemisen jälkeen tekemistä lisätutkimuksista, joista kantajaa ei ole kuultu ennen päätöksen tekemistä. Jäsenvaltioiden väliseen kauppaan kohdistuneiden vaikutusten osalta komissio on todennut, että koska se on ollut seurausta siitä toiminnasta, josta kantajaa syytetään, mahdollista uudelleenvientiä Yhdistyneestä kuningaskunnasta muihin jäsenvaltioihin koskevaa perustetta ei enää sisällytetty päätöksen 63 ja 64 kohtaan.

ii) Kantajan puolustus

57 Kantajan puolustuksesta on todettava, että väitetiedoksiantoon antamissaan huomautuksissa (puolustus 31.5.1990), kuulemismenettelyä varten valmistamassaan kirjallisessa aineistossa (artiklan 86 esittely) ja itse 25.—26.6.1990 pidetyssä kuulemistilaisuudessa (ks. edellä 10—12 kohta) kantaja on kiistänyt, että sillä olisi perustamissopimuksen 86 artiklassa tarkoitettu määräävä markkina-asema Yhdistyneen kuningaskunnan markkinoilla ja että se olisi johdonmukaisesti noudattamallaan strategialla pyrkinyt sulkemaan markkinat muilta soodantuottajilta. "Lisäeriä koskevat alennukset", joista sitä oli syytetty, oli neuvoteltu yksilöllisesti asiakkaiden kanssa, eivätkä ne olleet osa ennalta sovittua suunnitelmaa. Ne eivät olleet yhtei-

söjen tuomioistuimen oikeuskäytännössä sallituille alennuksille asetettujen edellytysten vastaisia. Jäsenvaltioiden väliselle kaupalle aiheutuneista vaikutuksista kantaja väittää, että komission kehittämä ajatus uudelleenviennistä Yhdistyneistä kuningaskunnista muihin jäsenvaltioihin oli epärealistinen.

58 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa esitetyissä kanneperusteissa tämä puolustus esitettiin uudelleen yhtäältä komission tosiseikkojen arviointia vastaan ja toisaalta komission oikeudellista harkintaa vastaan esitettyjen perusteiden osalta. Jäsenvaltioiden väliselle kaupalle aiheutuneiden vaikutusten osalta kantaja on muuttanut puolustustaan päätöksen uusien perusteluiden mukaiseksi ja kieltänyt, että sen toiminta olisi johtanut markkinoiden jakautumiseen. Lisäksi se on vedonnut komission 85 artiklassa tarkoitettujen yhdenmukaistettujen menettelytapojen olemassaoloa koskevien lausuntojen ristiriitaisuuteen.

iii) Puolustautumisoikeuden loukkausta koskevan kanneperusteen merkitys

59 Edellä esitetyn perusteella ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen on tutkittava, onko kantajan puolustukseen vaikuttanut se, että kantajan puolustautumisoikeutta on mahdollisesti loukattu kieltäytymällä myöntämästä sille "tilaisuutta tutustua asiakirjoihin". Tässä yhteydessä on todettava, että — kuten kanteesta ilmenee — kantaja valittaa kiellosta yleisesti viittamatta tiettyihin "asiakirja-aineiston" sisältämiin asiakirjoihin, jotka ovat yksin komission käytettävissä. Komission ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen kysymykseen antamasta vastauksesta on todettava, että tämä "asiakirja-aineisto" sisältää 59 yksittäistä asiakirjaa (ks. edellä 40 kohta). Näin ollen tämä kanneperuste on tulkittava siten, että se tarkoittaa komission kieltäytymistä antamasta kantajalle tilaisuutta tutustua näihin 59 yksittäiseen asiakirjaan mukaan lukien ne, jotka on saatu kantajalta, koska kantaja ei ollut sulkenut niitä pois kanteessaan.

60 On lisäksi erotettava toisistaan oikeus tutustua asiakirjoihin, jotka mahdollisesti todistavat kantajan puolesta, ja oikeus tutustua asiakirjoihin, jotka osoittavat väitetyn rikkomuksen tapahtuneen. Kanneperuste on näin ollen jaettava kahteen osaan, joista ensimmäinen tarkoittaa asiakirjoja, jotka todistavat kantajan puolesta, ja toinen tarkoittaa asiakirjoja, jotka todistavat kantajaa vastaan. Toisesta kanneperusteen osasta on tutkittava väite, jonka mukaan komissio on tehnyt Allied-yhtiön hintatasosta ja toiminnasta johtopäätökset antamatta kantajan ensin tutustua niitä koskeviin asiakirjoihin ja arvioinut todisteita puolueellisesti ja virheellisesti.

Ensimmäinen kanneperusteen osa, jonka mukaan kantajalle ei ole annettu tiedoksi asiakirjoja, jotka mahdollisesti todistavat kantajan puolesta

61 Ensin on tutkittava, onko komission kieltäytyminen myöntämästä kantajalle tilaisuutta tutustua Manner-Euroopan tuottajia (Solvay, Rhône-Poulenc, Deutsche Solvay Werke, Akzo ja Solvay Espagne) koskeviin asiakirjoihin voinut vaikuttaa kantajan puolustukseen. Koska kantajan määräävän markkina-aseman olemassaolo oli todettu kantajan markkinaosuuden perusteella (ks. päätöksen 4, 47 ja 48 kohta ja asia 62/86, Akzo v. komissio, yhteisöjen tuomioistuimen tuomio 3.7.1991, Kok. 1991, s. I-3359, 60 kohta), ei ole syytä olettaa, että kantaja olisi voinut löytää esimerkiksi Solvayta tai Akzoa koskevasta asiakirja-aineistosta asiakirjoja, jotka olisivat kumonneet sen toteamuksen, että kantajalla oli määräävä markkina-asema Yhdistyneen kuningaskunnan soodamarkkinoilla. On myös muistutettava, että komissio on todennut määräävän markkina-aseman väärinkäytön tutkiessaan kantajan ja sen Yhdistyneessä kuningaskunnassa olevien asiakkaiden välisiä kauppasuhteita. Ei myöskään ole ilmeistä, että kantaja olisi voinut löytää Manner-Euroopan tuottajia koskevista asiakirja-aineistoista asiakirjoja, jotka olisivat voineet vaikuttaa kantajan alennusjärjestelmien, yksinostoehtojen ja sellaisten kantajan Yhdistyneessä kuningaskunnassa toimivien asiakkaidensa kanssa tekemien sopimusten oikeudelliseen arviointiin, joiden tarkoituksena komission mukaan oli rajoittaa ostoja kilpailijoilta.

62 Jäsenvaltioiden väliseen kauppaan kohdistuvien vaikutusten osalta on tutkittava, onko se, että kantajalla ei ole ollut tilaisuutta tutustua Manner-Euroopan tuottajien

asiakirjoihin, voinut estää kantajaa kumoamasta hallinnollisen menettelyn aikana väitettä, jonka komissio on esittänyt päätöksensä 63 ja 64 kohdassa. Tässä yhteydessä on tärkeätä tuoda esille se, että kantaja ei ole käyttänyt 86 artiklaan liittyvässä puolustuksessaan väitetiedoksiannon liitteitä II, jotka sille oli lähetetty ja jotka näin ollen olivat sen tiedossa (ks. edellä 5 kohta). Kantaja on kuitenkin yrittänyt selittää markkinoiden jakautumista soodamarkkinoiden olosuhteilla. Kantajan mukaan Manner-Euroopan tuottajat ovat usein tehneet hintatarjouksia Yhdistyneessä kuningaskunnassa oleville asiakkaille. Syyt siihen, miksi nämä tarjoukset eivät olleet johtaneet kauppaan, on selitetty asian T-36/91 yhteydessä (esillä olevan kanteen sivu 99, jossa ilmeisesti viitataan kanteen T-36/91 4.1.1 kohtaan ja sitä seuraaviin kohtiin). Näin ollen on syytä tutkia, olisivatko Manner-Euroopan tuottajilta saadut asiakirjat voineet tukea tätä puolustusta.

63 Perustamissopimuksen 86 artiklan mukaan komission oli tutkittava, oliko kantajan mahdollinen markkina-aseman väärinkäyttö "omiaan" vaikuttamaan jäsenvaltioiden väliseen kauppaan. Yhteisöjen tuomioistuimen ja ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen oikeuskäytännön mukaan ei siis ole välttämätöntä todeta, että kantajan toimenpiteet ovat todellisuudessa vaikuttaneet jäsenvaltioiden väliseen kauppaan (ks. asia 322/81, Michelin v. komissio, yhteisöjen tuomioistuimen tuomio 9.11.1983, Kok. 1983, s. 3461, 103 kohta ja edellä mainittu tuomio asiassa BPB Industries ja British Gypsum v. komissio, 134—135 kohta). Näin ollen toteamukset, jotka komissio on tehnyt päätöksensä 63 ja 64 kohdassa, ovat kaksiselitteisiä. Komissio toteaa, että kantajan toimenpiteet vaikuttavat ("affects") jäsenvaltioiden väliseen kauppaan, sen sijaan, että se toteaisi, että ne ovat omiaan vaikuttamaan ("may affect") jäsenvaltioiden väliseen kauppaan; päätöksen 40 kohta on sanamuodoltaan muuten täysin perustamissopimuksen 86 artiklan sanamuodon mukainen ("on omiaan..."). Vaikka komissio on päätöksessään todennut, että kantajan toimenpiteet ovat todella vaikuttaneet jäsenvaltioiden väliseen kauppaan, kantajan täytyi puolustuksessaan todistaa, että sen toimenpiteet eivät olleet omiaan vaikuttamaan jäsenvaltioiden väliseen kauppaan. Vaikka oletettaisiin, että Akzoa tai Solvayta koskevat asiakirjat voisivat osoittaa, että muut tekijät ovat estäneet soodan tuonnin mannermaalta Yhdistyneeseen kuningaskuntaan, mikään ei anna syytä otaksua näiden asiakirjojen voivan kumota sitä toteamusta, että kantajan toimenpiteet ovat — myös — vaikuttaneet markkinoiden jakautumiseen ja että ne näin ollen ovat omiaan vaikuttamaan jäsenvaltioiden väliseen kauppaan. Tämän perusteella pyyntö saada luettelo mannermaisia tuottajia koskevissa asiakirja-aineistoissa olevista asiakirjoista ei myöskään ollut oikeutettu esillä olevassa asiassa.

64 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin pitää mahdollisena, että niissä 11 asiakirja-aineistossa, jotka sisältävät kantajalta saatuja asiakirjoja, voisi olla kantajan puolustuksen kannalta hyödyllisiä seikkoja. On kuitenkin muistettava, että asetuksen N:o 17 14 artiklan 1 kohdan b alakohdan perusteella komission valtuuttamat virkamiehet saavat ottaa haltuunsa nämä asiakirjat vain valokopioina. Kantaja kykeni näin ollen yksilöimään kaikki siltä peräisin olevat asiakirjat. Mikään ei estänyt sitä käyttämästä hyödykseen niissä mahdollisesti olevia seikkoja puolustuksen valmistelussa. Tämä toteamus sopii kaikkiin muihinkin kantajan hallussa oleviin asiakirjoihin, jotka olivat jääneet komissiolta huomaamatta ja joita se ei ollut ottanut haltuunsa valokopioina. Käytettävien keinojen yhdenvertaisuuden yleinen periaate, jonka mukaan asianosaisena olevan yrityksen tiedossa on oltava samat menettelyyn liittyvät seikat kuin komissiolla, ei näin ollen vaadi, että komission pitäisi luovuttaa tälle yritykselle luettelo sen omista asiakirjoista.

65 On vielä lisättävä, että komissio on puolustellut luettelon puuttumista esillä olevan asian olosuhteilla korostaen, kantajan kiistämättä tätä seikkaa, että tällainen luettelo olisi ollut tarpeeton, koska kantajalla oli ilmeisesti käytettävissään omat asiakirjansa. Kantajan kuuleminen hallinnollisen menettelyn aikana (ks. edellä 11 ja 12 kohta) vahvisti lisäksi sen, että kantajan puolustautumista ei häirinnyt se seikka, että komissio ei ollut antanut sille luetteloa sen omista asiakirjoista. Tässä kuulemismenettelyssä komissio on itse asiassa esittänyt ensimmäistä kertaa kolme kantajalta peräisin olevaa, kantajaa vastaan todistavaa asiakirjaa (asiakirjat "X.12—X.14"), joita ei ollut liitetty väitetiedoksiantoon. Kuten kuulemismenettelyä koskevasta pöytäkirjasta ilmenee, kantajan asianajaja on ilmoittanut jo kuulemismenettelyssä perustamissopimuksen 85 artiklaa koskevan asian tutkinnasta näin: "As Mr. J. correctly says, ICI can look at its own original documents ..." ("Kuten J. oikeutetusti sanoo, ICI voi katsoa omista alkuperäisistä asiakirjoistaan ..."; pöytäkirjan s. 47).

66 Edellä esitetyn perusteella on todettava, että kantajalta peräisin olevia asiakirjoja koskevan luettelon puuttuminen ei ole haitannut kantajan puolustautumisoikeutta. Näin ollen kanneperusteen ensimmäinen osa on hylättävä. Sen seurauksena kanta-

jan muut vaatimukset, joiden tarkoituksena oli asian selvittämistoimien määrääminen, jotta kantajan neuvonantajat tai ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin voisivat tutkia asiakirja-aineistot, on myös hylättävä, koska esillä olevaan asiaan liittyvissä olosuhteissa komissio on oikeutetusti kieltäytynyt antamasta kantajalle tilaisuutta tutustua näihin asiakirja-aineistoihin ja luovuttamasta sille luetteloa niihin sisältyvistä asiakirjoista.

Kanneperusteen toinen osa, joka perustuu siihen, ettei kantajalle ollut annettu tiedoksi kantajaa vastaan todistavia asiakirjoja

67 On muistutettava, että komissio on korostanut tehneensä päätöksen yleistä hintatasoa koskevat johtopäätökset vain kantajalta peräisin olevien asiakirjojen perusteella. Siltä osin kuin kantaja väittää, etteivät nämä asiakirjat oikeuta sellaisten johtopäätösten tekemiseen, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoo, että se on tulkintakysymys ja komission esittämien todistuskeinojen arviointikysymys. Se, onko komission esittämien kantajaa vastaan todistavien asiakirjojen määrä riittävä vai ei, riippuu siitä, onko komission tekemä tosiseikkojen arviointi päätöstä tehtäessä ollut perusteltu. Tämä kysymys, joka koskee pääasian tutkintaa, ei siten liity puolustautumisoikeuden loukkaamista koskevaan kanneperusteeseen.

68 Komission päätöksen 39 kohdassa tekemistä Allied-yhtiön Yhdistyneessä kuningaskunnassa myöntämiä erikoisalennuksia koskeneista huomioista on muistutettava, että ne olivat kantajan kuulemisen jälkeen tehtyjen lisätarkastusten tulos. Kantajaa ei kuitenkaan ole kuultu näistä huomioista ennen päätöksentekoa. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoo, ettei tällainen toimintatapa ole puolustautumisoikeuksien mukainen.

69 Kantaja ei kiistä näiden tutkimustulosten todenmukaisuutta — eli sitä, että erityisen edullisia alennuksia ei ollut tarjottu — ja se on jopa halunnut korostaa, että

nämä tarkastukset "eivät ole kiinnostavia". Kantaja ilmoittaa itse asiassa, että se oli tuolloin vain "arvellut", että edellä mainittu amerikkalainen soodantuottaja oli tarjonnut erityisen suuria alennuksia ja että kantajan pitäisi kilpailukykynsä varmistamiseksi tarjota samanlaisia alennuksia (vastineen 2.2.3 ja 2.2.5 kohta).

70 Näissä olosuhteissa ja olettaen, että on ollut menettelyllinen virhe käyttää asiakirjoja, joita ei ollut annettu tiedoksi, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoo, että tämä virhe ei ole vaikuttanut kantajan puolustautumisoikeuksien käyttämiseen, kuten kantajan omista lausunnoista käy ilmi. Itse asiassa komission lisätutkimukset ovat koskeneet Alliedin todellisuudessa soveltamaa hintatasoa, vaikka kantajan perustelut eivät olleet näin pitkälle meneviä, vaan ne ovat perustuneet ainoastaan kantajan omiin käsityksiin.

71 On lisättävä, että vaikka komissio on saanut kyseisissä lisätutkimuksissa kantajaa vastaan todistavia asiakirjoja, jotka ovat olleet komission päätökseen sisältyneiden uusien väitteiden perusteina, sellaisen menettelyllisen virheen seurauksena voisi olla vain näiden asiakirjojen hylkääminen todisteina. Tällä hylkäämisellä, jonka seurauksena ei voi olla koko päätöksen kumoaminen, olisi merkitystä vain siltä osin kuin komission niihin liittyvää väitettä ei voitaisi todistaa muutoin kuin viittaamalla näihin asiakirjoihin (asia 107/82, AEG v. komissio, yhteisöjen tuomioistuimen tuomio 25.10.1983, Kok. 1983, s. 3151, 24—30 kohta). Näin ollen tämä kysymys liittyy myös siihen, onko komission suorittama tosiseikkojen harkinta ollut perusteltu, ja siten esillä olevan pääasian tutkintaan.

72 Samoin komission objektiivisuuden puute, joka kantajan mukaan on ilmennyt siten, että komissio on tulkinnut tiettyjä asiakirjoja vääristellen niiden sisältöä, olisi tutkittava oikean todistusharkinnan valvonnan kannalta. Se ei ole puolustautumisoikeuksien loukkaamista, joka voisi aiheuttaa päätöksen kumoamisen ja tarpeen vaatiessa hallinnollisen menettelyn uudelleen aloittamisen.

73 Näin ollen kanneperusteen toinen osa on hylättävä. Sen seurauksena puolustautumisoikeuksien loukkaamista koskeva kanneperuste on kokonaan hylättävä.

Komission hyväksymän asiakirjan todistusvoimaiseksi saattamisessa tapahtuneita virheitä koskeva peruste

Asianosaisten perustelut

74 Täydentävässä vastauksessaan kantaja väittää komission rikkoneen komission työjärjestyksen 12 artiklaa, koska tiedoksi annettua päätöstä ei ollut saatettu ennakolta todistusvoimaiseksi vaadittavalla tavalla. Kantaja viittaa muun muassa komission edustajien lausuntoihin ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa käsiteltävänä olevan asian PVC suullisessa käsittelyssä, joka päättyi 10.12.1991 (ks. edellä 18 kohta).

75 Suullisessa käsittelyssä kantaja on edellä mainittuun yhteisöjen tuomioistuimen 15.6.1994 antamaan tuomioon viitaten ilmoittanut, että komission työjärjestyksen 12 artiklassa tarkoitettu todistusvoimaiseksi saattaminen olisi tehtävä ennen päätöksen tiedoksi antamista. Se on korostanut, että esillä olevassa asiassa komission puheenjohtaja ja pääsihteeri ovat saattaneet päätöksen todistusvoimaiseksi myöhässä ja päätöksen tiedoksi antamisen jälkeen, jopa käsiteltävänä olevan kanteen nostamisen jälkeen, eikä sitä tällaisen menettelytapavirheen vuoksi voida pitää pätevänä säännöksenä, koska silloin jätettäisiin ottamatta huomioon olennaisen menettelymääräyksen rikkominen. Kantaja on lisännyt tähän, että koska päätös saatettiin todistusvoimaiseksi yli vuosi sen jälkeen, kun se oli tehty, on ilmeistä, että komission puheenjohtaja ja pääsihteeri eivät enää voineet tietää, oliko päätös, joka heitä pyydettiin varmentamaan, hyväksytyn päätöksen mukainen.

76 Komissio väittää ensisijaisesti, että kanneperuste olisi hylättävä liian myöhään esitettynä ja näin ollen jätettävä tutkittavaksi ottamatta. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen kirjalliseen kysymykseen antamassaan vastauksessa komissio on täsmentänyt, että esillä olevassa asiassa ei ole mitään oikeudellista perustetta tai tosiseikkaa, jotka olisivat työjärjestyksen 48 artiklan 2 kohdassa tarkoitetulla tavalla tulleet esille käsittelyn aikana. Yhtäältä asiassa PVC annettua tuomiota ei pitäisi sellaisenaan pitää uutena tosiseikkana (ks. asia T-4/89 R, BASF v. komissio, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen määräys 26.3.1992, Kok. 1992, s. II-1591, 12 kohta). Toisaalta olisi epäilyttävää, jos komission edustajien toisen oikeudenkäynnin yhteydessä antamia lausuntoja voitaisiin sellaisinaan pitää "uusina tosiseikkoina" esillä olevan asian käsittelyssä. Lisäksi asiassa PVC käytettyyn päätöksentekomenettelyyn liittyi osittain erityisiä aikarajoituksia. Koska sellaisia rajoituksia ei ole ollut esillä olevassa asiassa, olisi väärin olettaa vastoin kyseiseen päätökseen sovellettavaa pätevyysolettamaa, että asiassa PVC noudatettu menettely olisi kaikilta yksityiskohdiltaan samanlainen kuin menettely kaikissa muissa asioissa, joissa on kysymys ETY:n perustamissopimuksen 85 ja 86 artiklan soveltamisesta.

77 Pääasian osalta komissio on suullisessa käsittelyssä selittänyt, että tällä hetkellä ei enää ole mahdollista ilmoittaa tarkkaa päivämäärää, jolloin päätös saatettiin todistusvoimaiseksi komission puheenjohtajan ja pääsihteerin allekirjoituksilla. On kuitenkin selvää, että todistusvoimaiseksi saattaminen tapahtui vuoden 1992 alussa varokeinona sen jälkeen, kun päätösten todistusvoimaiseksi saattamiseen liittyvät ongelmat olivat tulleet esiin ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa asian PVC käsittelyn yhteydessä.

78 Komissio on kuitenkin väittänyt, että päätöstä ei välttämättä tarvitse saattaa todistusvoimaiseksi ennen sen tiedoksi antamista. Todistusvoimaiseksi saattaminen ei itse asiassa ole kollegiaalisen päätöksentekomenettelyn olennainen osa, eikä työjärjestyksen 12 artiklassa aseteta sille määräaikaa. Näin ollen päätöksen todistusvoimaiseksi saattaminen sen tiedoksi antamisen jälkeen olisi oikeudellisesti pätevä siinä määrin kuin sillä vahvistetaan riittävän luotettavasti, että komissaarien kollegion tekemän päätöksen teksti on ollut sama kuin asianomaiselle yritykselle tiedoksi annettu teksti. Juuri näin on tehty esillä olevassa asiassa, koska kollegio oli todellakin hyväksynyt päätöksen sellaisenaan 19.12.1990, joten kollegiaalisuuden periaatetta oli noudatettu; sitä paitsi, toisin kuin PVC:tä koskeneessa päätöksessä, hyväksytyt, tiedoksi annetut ja julkaistut tekstit olivat samanlaiset, eivätkä riidan-

alaista päätöstä rasittaneet muutkaan sellaiset virheet, joiden oli väitetty rasittavan PVC:tä koskevaa päätöstä.

79 Komissio on lisännyt, että todistusvoimaiseksi saattaminen on vain yksi oikeusturvakeino tiedoksi annetun tekstin ja hyväksytyn tekstin vastaavuudesta syntyvien riitojen varalta. Esillä olevassa asiassa ei ole kyse sellaisesta riidasta. Se seikka, että komission puheenjohtaja ja pääsihteeri eivät olleet allekirjoittaneet päätöstä ennen sen tiedoksi antamista ei ole näin ollen vaikuttanut olennaisesti kantajan asemaan. Kantajan kannalta ei ole olennaista, että päätöksen todistusvoimaiseksi saattaminen on tapahtunut sen tiedoksi antamisen jälkeen ja jopa esillä olevan kanteen nostamisen jälkeen, koska se seikka sinänsä ei aseta kyseenalaiseksi tekstin aitoutta. Hallinnollisia määräyksiä koskevaa pätevyysolettamaa on näin ollen sovellettava kokonaisuudessaan.

80 Se, että tällaisessa tilanteessa haluttaisiin kieltää komission puheenjohtajan ja pääsihteerin päätöstekstiin jälkikäteen kirjoittamilta allekirjoituksilta todistusvoimaiseksi saattamisen pätevyys, olisi komission mielestä täysin merkityksetöntä muotoseikkoihin takertumista, erityisesti siksi, että yleisesti myönnetään sen olevan pelkkä muodollisuus, koska pitkiä tekstejä ei voida kokonaan tarkastaa. Kun hallinnollinen tai oikeusviranomainen allekirjoittaa asiakirjan, ei voida olettaa, että kaikki allekirjoittajat ovat lukeneet tämän asiakirjan tekstin kokonaan.

Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta

Tutkittavaksi ottaminen

81 Jotta voitaisiin päättää, onko kirjallisen käsittelyn päätyttyä täydentävässä vastauksessa esitetty päätöksen virheellistä todistusvoimaiseksi saattamista koskeva uusi

kanneperuste otettava tutkittavaksi, on muistettava, että työjärjestyksen 48 artiklan 2 kohdan mukaan asian käsittelyn kuluessa ei saa vedota uuteen perusteeseen, ellei se perustu kirjallisen käsittelyn aikana esille tulleisiin tosiseikkoihin tai oikeudelliseen perusteeseen, ja että päätös siitä, otetaanko uusi peruste tutkittavaksi, tehdään pääasian ratkaisun yhteydessä.

82 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoo, että komission edustajien antamat lausunnot siitä, että komissaarien kollegion hyväksymiltä päätöksiltä on monen vuoden ajan järjestelmällisesti puuttunut todistusvoimaiseksi saattaminen, on tosiseikka, jonka kantaja voi esittää kanteensa tueksi. Vaikka nämä lausunnot on annettu ainoastaan asian PVC käsittelyn yhteydessä, ne ovat koskeneet jokaista perustamissopimuksen 85 ja 86 artiklan soveltamismenettelyä vuoden 1991 loppuun saakka ja näin ollen myös esillä olevaa asiaa.

83 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoo, että jos riidanalaisen päätöksen todistusvoimaiseksi saattamatta jättäminen on tosiseikka, joka on ollut tiedossa jo ennen esillä olevan kanteen nostamista, ei voida olettaa, että kantaja olisi vedonnut siihen jo 14.5.1991 nostamassaan kanteessa. Päätöksen teksti, joka oli annettu tiedoksi komission pääsihteerin allekirjoituksella alkuperäisen tekstin kanssa yhtäpitäväksi todistetulla kaksoiskappaleella, ei olisi paljastanut tarkkaavaisellekaan lukijalle, että alkuperäistä päätöstä ei tuolloin ollut saatettu todistusvoimaiseksi.

84 Sen osalta, voidaanko tähän tosiseikkaan perustuvan kirjallisen käsittelyn päättymisen jälkeen 2.4.1992 jätetyssä täydentävässä vastauksessa esitetyn uuden kanneperusteen esittämisen katsoa tapahtuneen oikea-aikaisesti vai olisiko sen pitänyt tapahtua käsittelyn aikaisemmassa vaiheessa, voidaan todeta, että työjärjestyksen 48 artiklan 2 kohdassa ei määrätä uuden perusteen esittämiselle määräaikaa tai erityistä menettelytapaa; tässä säännöksessä ei erityisesti myöskään säädetä, että peruste olisi puhevallan menettämisen uhalla esitettävä heti tai tietyn määräajan kuluessa siitä, kun oikeudellinen seikka tai tosiseikka on tullut esille. Ensimmäisen

oikeusasteen tuomioistuin katsoo näin ollen, että asianosainen menettää oikeutensa esittää kanneperusteita väitteidensä tueksi periaatteessa vain siinä tapauksessa, että siitä on nimenomaisesti ja yksiselitteisesti säädetty. Kantajalla on siis ollut oikeus esittää uusi kanneperuste kirjallisen käsittelyn päättymisen jälkeen ennen suullisen käsittelyn alkamista esittämässään täydentävässä vastauksessa.

85 Vaikka edellä mainittua säännöstä pitäisi tulkita siten, että uusi peruste otetaan tutkittavaksi vain, jos se on esitetty mahdollisimman pian, on tärkeätä huomata, että esillä olevan asian kantaja on noudattanut tätä vaatimusta. Vaikka onkin totta, että yhtäältä komissio oli jo asioihin PVC liittyneessä suullisessa käsittelyssä 10.12.1991 ilmoittanut, että komissaarien kollegion päätösten todistusvoimaiseksi saattamatta jättäminen oli vakiintunut käytäntö, ja että toisaalta kantaja on osallistunut tähän suulliseen käsittelyyn, ei ollut kohtuullista vaatia kantajalta, että se olisi esittänyt kyseisen uuden perusteen 23.12.1991 antamassaan vastineessa. Koska tämä oikeudellinen kysymys oli erittäin kiistanalainen — siihen oli vastattu eri tavoin asiassa PVC annetussa tuomiossa, edellä mainitussa yhteisöjen tuomioistuimen 15.6.1994 antamassa tuomiossa ja viimeksi mainittuun tuomioon liittyvässä julkisasiamiehen ratkaisuehdotuksessa — kantaja saattoi ainakin odottaa, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin antaisi 27.2.1992 tuomion asiassa PVC. Tämän tuomion antamisen ja täydentävän vastauksen esittämisen välillä kuluneen ajan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin toteaa olleen kohtuullinen, koska oli objektiivisesti välttämätöntä tutustua perusteellisesti tuomion sisältöön ja tutkia tarkasti uudelleen päätöksen teksti ja sen hyväksymistä koskeva menettely, jotta mahdolliset muotovirheet olisi saatu selville.

86 Edellä esitetyn perusteella päätöksen todistusvoimaiseksi saattamisen virheellisyyttä koskeva kanneperuste on otettava tutkittavaksi.

87 Tähän on vielä lisättävä, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on 25.10.1994 antamallaan määräyksellä määrännyt komission esittämään muun muassa tuolloin todistusvoimaiseksi saatetun päätöksen tekstin. Kuten määräyksen

perusteluosasta käy ilmi, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on yhtäältä ottanut huomioon edellä mainitun yhteisöjen tuomioistuimen 15.6.1994 antaman tuomion, jonka mukaan samanlaisen päätöksen todistusvoimaiseksi saattamatta jättäminen kuin esillä olevassa asiassa oli olennaisen menettelymääräyksen rikkomista (76 kohta), kun komissio oli ilmoittanut, että komissaarien kollegion päätöksiä ei ollut pitkään aikaan saatettu todistusvoimaisiksi. Toisaalta sen päätökseen on vaikuttanut vakiintunut oikeuskäytäntö, jonka mukaan yhteisöjen tuomioistuimet voivat viran puolesta tutkia, onko olennaista menettelymääräystä rikottu (asia 1/54, Ranska v. korkea viranomainen, tuomio 21.12.1954, Kok. 1954, s. 7; asia 2/54, Italia v. korkea viranomainen, tuomio 21.12.1954, Kok. 1954, s. 73; asia 18/57, Nold v. korkea viranomainen, tuomio 20.3.1959, Kok. 1959, s. 89; asia C-291/89, Interhotel v. komissio, tuomio 7.5.1991, Kok. 1991, s. I-2257, 14 kohta ja asia C-304/89, Oliveira v. komissio, tuomio 7.5.1991, Kok. 1991, s. I-2283, 18 kohta).

Pääasia

88 On muistutettava, että komission työjärjestyksen 12 artiklan sanamuoto oli tapahtuma-ajankohtana seuraava:

"Puheenjohtaja ja pääsihteeri saattavat allekirjoituksillaan komission hyväksymät säädökset todistusvoimaisiksi todistusvoimaisella kielellä tai kielillä.

Nämä säädökset liitetään sen komission kokouksen pöytäkirjaan, jonka kuluessa ne on hyväksytty.

Puheenjohtaja antaa tarpeen mukaan tiedoksi komission säädökset."

Edellä mainitun menettelyn eri vaiheiden osalta ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoo, että jo tämän säännöksen rakenne ilmaisee tapahtumien järjestyksen,

jolloin säännöksen ensimmäisen kohdan mukaisesti komissaarien kollegio hyväksyy ensin säädökset, jonka jälkeen ne saatetaan todistusvoimaisiksi ja tarpeen mukaan annetaan tiedoksi asianosaisille ja mahdollisesti julkaistaan *Euroopan yhteisöjen virallisessa lehdessä* säännöksen kolmannen kohdan mukaisesti. Näin ollen säädös on saatettava todistusvoimaiseksi ennen sen tiedoksi antamista.

89 Tämän järjestyksen, joka on sanamuodon ja systemaattisen tulkinnan mukainen, vahvistaa oikeaksi todistusvoimaiseksi saattamista koskevan säännöksen tarkoitus. Kuten yhteisöjen tuomioistuin on edellä mainitussa 15.6.1994 antamassaan tuomiossa todennut, tämä säännös on seurausta komission velvollisuudesta ryhtyä toimenpiteisiin, jotta voitaisiin varmasti todistaa samaksi komissaarien kollegion hyväksymä täydellinen säädösteksti (73 kohta). Yhteisöjen tuomioistuin on kyseisessä asiassa antamassaan tuomiossa lisännyt, että asiakirjojen todistusvoimaiseksi saattamisella pyritään oikeusvarmuuden vahvistamiseen vahvistamalla todistusvoimaisilla kielillä komissaarien hyväksymä teksti, jotta riitatilanteissa voitaisiin varmistaa se, että tiedoksi annetut tai julkaistut tekstit vastaavat täysin komissaarien hyväksymää tekstiä ja siten myös päätöksentekijän tahtoa (75 kohta). Yhteisöjen tuomioistuin on katsonut todistusvoimaiseksi saattamisen olevan ETY:n perustamissopimuksen 173 artiklassa tarkoitettu olennainen menettelymääräys (76 kohta).

90 Esillä olevan asian osalta on todettava, että riidanalainen päätös on saatettu todistusvoimaiseksi sen tiedoksi antamisen jälkeen. Näin ollen olennaista menettelymääräystä on rikottu perustamissopimuksen 173 artiklassa tarkoitetulla tavalla.

91 On täsmennettävä, että jo kyseisen olennaisen menettelymääräyksen noudattamatta jättäminen merkitsee sen rikkomista. Näin on riippumatta siitä, onko hyväksytyissä, tiedoksi annetuissa ja julkaistuissa teksteissä eroja ja, jos niitä on ollut, ovatko ne olleet merkityksellisiä.

92 Riippumatta edellä esitetystä on muistutettava, että esillä olevassa asiassa todistusvoimaiseksi saattaminen on tapahtunut kanteen nostamisen jälkeen. Ei ole mahdollista, että yhteisöjen toimielin voisi taannehtivalla korjaamisella yksinkertaisesti saada häviämään riidanalaista päätöstä rasittavan olennaisen virheen kanteen nostamisen jälkeen. Näin on erityisesti siinä tapauksessa, että kyseisellä päätöksellä määrätään asianosaiselle yritykselle sakko, kuten esillä olevassa asiassa. Päätöksessä olevan virheen korjaaminen kanteen nostamisen jälkeen veisi pohjan kanteelta, joka perustuu päätöksen todistusvoimaiseksi saattamisen puuttumiseen ennen sen tiedoksiantoa. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoo jälleen, että sellainen ratkaisu olisi oikeusturvan ja sen oikeussubjektin etujen vastainen, johon sakon määräävä päätös kohdistuu. Näin ollen on todettava, että olennaisen menettelymääräyksen rikkomisesta aiheutunut virhe ei ole korjautunut vuosi kanteen nostamisen jälkeen tapahtuneella todistusvoimaiseksi saattamisella.

93 Edellä esitetyn perusteella on hyväksyttävä kanneperuste, joka perustuu komission päätöksen virheelliseen todistusvoimaiseksi saattamiseen. Näin ollen päätös on kumottava kokonaisuudessaan tarvitsematta lausua muista kantajan kumoamista koskevan vaatimuksensa tueksi esittämistä kanneperusteista.

Oikeudenkäyntikulut

94 Työjärjestyksen 87 artiklan 2 kohdan ensimmäisen alakohdan mukaisesti asianosainen, joka häviää asian, velvoitetaan korvaamaan oikeudenkäyntikulut, jos vastapuoli on sitä vaatinut. Koska kanne on hyväksytty suurimmaksi osaksi, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoo, että komissio on velvoitettava korvaamaan oikeudenkäyntikulut, vaikka kantaja on luopunut vaatimasta ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuinta julistamaan päätöksen mitättömäksi.

Näillä perusteilla

YHTEISÖJEN ENSIMMÄISEN OIKEUSASTEEN TUOMIOISTUIN
(laajennettu ensimmäinen jaosto)

on antanut seuraavan tuomiolauselman:

1) ETY:n perustamissopimuksen 86 artiklan soveltamismenettelystä 19 päivänä joulukuuta 1990 tehty komission päätös 91/300/ETY (IV/33.133-D: Soodakarbonaatti — ICI) kumotaan.

2) Komissio velvoitetaan korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

Cruz Vilaça Barrington Saggio

Kirschner Kalogeropoulos

Julistettiin Luxemburgissa 29 päivänä kesäkuuta 1995.

Kirjaaja Presidentti

H. Jung J. L. Cruz Vilaça